Paul Csavdari

Existența și responsabilitatea personală

O perspectivă teologică comparativă

Prima relatare din Geneza descrie o creație ordonată, unde omul, făcut „după chipul lui Dumnezeu”, primește o demnitate unică: partener al divinității, chemat să guverneze lumea cu înțelepciune. Binecuvântarea de a se înmulți și odihna șabatică afirmă existența ca un dar divin, fără condiții. Totul e „foarte bun”.

Povestea Edenului schimbă tonul: Adam și Eva încalcă porunca divină, iar consecințele – durerea nașterii, truda, moartea – par să anuleze binecuvântarea, aruncând umanitatea într-o stare de vinovăție. Tensiunea e clară: dacă omul are dreptul la existență prin creație, ce rol joacă blestemul din Eden?

Cum a continuat umanitatea să trăiască, dacă dreptul ei a fost „pierdut”?

Iudaismul răspunde simplu: Edenul explică suferința, dar nu schimbă fundamentul din Geneza 1. Oamenii există datorită binecuvântării divine originare, indiferent de religie sau origine. Legământul cu Avraam și Israelul oferă evreilor o identitate specifică – promisiuni de pământ și descendenți –, fără a nega dreptul universal al oricărui om la existență.

Pavel însă vede Edenul ca pe o ruptură profundă: căderea lui Adam corupe natura umană, aducând păcatul și moartea asupra tuturor. Pentru el, dreptul la existență e pierdut și poate fi restaurat doar prin Isus, „al doilea Adam”, via jertfa crucii.

Întrebarea rămâne: dacă umanitatea a continuat să existe, se bazează pe binecuvântarea din Geneza 1 sau pe o „reparare” cosmică promisă, așa cum sugerează Pavel?

Existența, responsabilitatea și pocăința în iudaism

În iudaism, pocăința – numită teshuvah(„întoarcere”) – e un proces simplu, legat de acțiunile individuale.

Texte ca Ezechiel 18:20 spun clar: „Sufletul care păcătuiește, acela va muri”. Nu există păcat moștenit, ci doar fapte personale. Teshuvah înseamnă să recunoști greșeala, să o regreți, să o mărturisești și să te angajezi să nu o repeți. Procesul e accesibil oricând, mai ales în zile sfinte ca Yom Kippur, fără a necesita un mediator cosmic. Legea (Torah) ghidează omul să trăiască în armonie cu „chipul lui Dumnezeu” – capacitatea de a alege binele și de a fi responsabil. Omul nu e „stricat” din naștere; fiecare poate corecta calea prin fapte, fără a depinde de o salvare externă.

Pocăința e clară și practică: greșești, te întorci pe drumul drept prin acțiuni concrete. Nu există o vină existențială care să ceară o reparare prealabilă. Omul, purtând chipul divin, e legitimat să existe și să acționeze etic, cu o responsabilitate totală.

Creștinismul paulin: o pocăință dublă

Pavel, fost fariseu educat în tradiția Legii, propune o teologie complexă, redefinind însăși noțiunea de pocăință.

Spre deosebire de Ioan Botezătorul, Isus sau ceilalți apostoli, care cereau simplu „Pocăiți-vă, căci Împărăția cerurilor este aproape” (Matei 3:2; 4:17), axându-se pe responsabilitatea personală – recunoașterea greșelilor, regretul și schimbarea faptelor –, Pavel introduce un strat cosmologic, absent la predecesorii săi.

După convertirea sa dramatică (Fapte 9), susține că a primit revelații directe (Galateni 1:11-12), care transformă pocăința într-un proces dublu. Pentru el, Edenul nu e doar o poveste, ci o realitate care schimbă natura umană: prin Adam, toți oamenii moștenesc o stare păcătoasă, vinovați din naștere, indiferent de fapte (Romani 5:12-19). Nimeni înaintea lui nu ceruse credința într-o cosmologie a „păcatului ereditar” sau a unui „al doilea Adam” (1 Corinteni 15:45) pentru mântuire; mesajul era direct: fii responsabil, fă binele, pocăiește-te de faptele rele.

Astfel, Pavel creează o „pocăință dublă”. Prima, existențială, implică acceptarea crucii lui Isus ca singura cale de a șterge păcatul moștenit, restabilind dreptul la existență. A doua, practică, cere o schimbare continuă a vieții, trăită conform noii identități „în Hristos”. Fără prima, a doua e inutilă, căci Legea, spune Pavel, nu poate rezolva problema naturii păcătoase.

Redefinirea pocăinței ca proces cosmologic, legat de o vină universală, e o inovație a lui Pavel, care contrastează cu simplitatea mesajului lui Isus și Ioan Botezătorul, centrat pe fapte individuale.

Structura dublă e influențată de gândirea grecească a vremii.

Pavel, vorbitor de greacă și cetățean roman, trăiește într-o lume marcată de platonism, care separa sufletul de trup, și de stoicism, care punea accent pe etica interioară. Teologia sa „cucerește" prin universalitate: oferă mântuire neevreilor, fără a cere respectarea Legii iudaice.

Dar complexitatea are un preț. Isus critica fariseii pentru ipocrizie: „Vai de voi, cărturari și farisei, ipocriți! Că înconjurați marea și pământul ca să faceți un prozelit, și, după ce l-ați făcut, îl faceți fiu al gheenei, de două ori mai rău decât voi" (Matei 23:15).

Teologia lui Pavel, cu stratul ontologic, cade fix în această capcana: punând accent pe o vină cosmică, diluează responsabilitatea personală, făcând convertiții mai preocupați de speculații teologice decât de fapte concrete.

Pocăința în alte religii: o chemare comună la responsabilitate

Uitându-ne la alte religii majore, observăm un tipar clar: în toate pocăința e un proces singular, bazat pe acțiuni individuale, similar iudaismului.

- În islam, tawbah înseamnă renunțarea la păcat, regret sincer și angajamentul de a nu-l repeta, uneori cu restituire. Nu există păcat moștenit; fiecare răspunde doar pentru propriile fapte, iar relația cu Allah e directă.
- În hinduism, prāyaścitta implică regret pentru greșeli și ritualuri – post, caritate – pentru a reduce karma negativă, bazate toate pe acțiuni personale, nu pe o vină universală.
- Budismul merge mai departe: pocăința e o reflecție asupra faptelor determinate de lăcomie sau iluzie, cu angajament la o viață etică, fără zei sau păcate cosmice.
- Sikhismul, jainismul sau zoroastrismul urmează aceeași logică: responsabilitatea e individuală, fie că vorbim de alegerea binelui peste rău sau de purificarea sufletului prin non-violență și fapte bune.
- Chiar și filosofiile seculare, ca humanismul sau existențialismul, transformă „pocăința" în auto-reflecție etică: recunoști o greșeală, o regreți, îți schimbi comportamentul, fără mitologii sau salvatori externi. Jean-Paul Sartre spunea că omul e „condamnat să fie liber", adică responsabil total pentru alegerile sale.

Tiparul e evident: în toate religiile și filosofiile, pocăința e un proces unic, bazat pe fapte, subliniind responsabilitatea personală. Creștinismul paulin e o excepție, cu cele două straturi, complicând un proces altminteri simplu.

Dar chiar și Pavel, după „ocolul" teologic, ajunge fix la același punct: fiecare om răspunde pentru ce face, fie că trăiește „în Hristos" sau urmează Legea.

Influența greacă: cum a „cucerit” creștinismul lumea

De ce e teologia lui Pavel atât de diferită?

Răspunsul stă în context. Ca fariseu, dar și om al lumii elenistice, Pavel e influențat de ideile grecești care dominau Imperiul Roman. Cultura greacă a „cucerit” lumea nu doar prin armate, ci prin idei: după Alexandru cel Mare, filosofia, arta și limbajul grec s-au răspândit, inclusiv în Iudeea. Romanii, cuceritori militari, au fost „cuceriți” cultural de greci – gândește-te la Cicero sau Seneca, care au împrumutat platonismul și stoicismul.

Pavel face ceva similar: adaptează mesajul lui Isus pentru un public grec, folosind concepte familiare, ca dualismul trup-suflet sau ordinea cosmică.

„Fuziunea” face creștinismul paulin „cuceritor”.

Eliminând cerințele Legii iudaice și oferind mântuire universală prin credință, Pavel deschide calea pentru răspândirea creștinismului în Imperiul Roman și mai departe.

Sub Constantin, în secolul IV, creștinismul devine religie de stat, iar teologia paulină modelează lumea vestică, influențând justiția și drepturile omului.

Dar „măreția” vine cu un cost. Speculațiile ontologice – ideea că omul e „stricat” din naștere și are nevoie de salvare cosmică – pot duce la ipocrizia criticată de Isus la farisei.

Concentrându-se pe o vină universală, responsabilitatea personală riscă să fie umbrită de o teologie complicată, care face convertiții mai preocupați de credințe abstracte decât de fapte concrete.

În 2025, criza modelului e vizibilă: secularizarea crește în Europa și alte părți, oamenii căutând simplitate și autenticitate. O teologie care promite „salvare ușoară” prin credință, fără a cere responsabilitate practică, își pierde relevanța.

Este „pocăința dublă” superioară?

Să evaluăm direct: e ideea lui Pavel, cu „două pocăințe”, superioară celei unice, bazate pe fapte, din majoritatea religiilor?

Nu. Pocăința unică – recunoaștere, regret, schimbare – e mai simplă și directă.

În iudaism, islam sau budism, omul răspunde doar pentru ce face, fără povara unei vini cosmice. Pocăința se aliniază cu realitatea umană: toți greșim, toți putem schimba, iar responsabilitatea e clară.

Modelul paulin adaugă un strat inutil: o vină moștenită, cerând o „reparare” cosmică înainte ca faptele să conteze. Poate crea confuzie sau vinovăție ciclică, mai ales când convertiții se întreabă de ce greșesc, chiar și după „mântuire”.

- Etic, pocăința unică e mai eficientă: te concentrezi pe ce controlezi – acțiunile tale.
- Psihologic, e mai sănătoasă, evitând anxietatea unei „naturi păcătoase” imposibil de schimbat fără intervenție divină.
- Istoric, modelul paulin a fost „cuceritor”: a permis creștinismului să se răspândească rapid, oferind o identitate universală.

Dar expansiunea vine cu riscul semnalat de Isus: convertiții pot deveni „de două ori mai răi”, prinși în speculații teologice care slăbesc responsabilitatea practică.

Ce realizează religiile? Apartenență și sens social.

Dacă toate religiile și filosofiile ajung la responsabilitatea personală, ce rost au „ocolișurile” teologice?

Creează comunități și identități. Fiecare religie oferă o poveste despre lume, om și divin, dând sens vieții și un sentiment de apartenență. Iudaismul creează identitate prin legământ, islamul prin ummah, hinduismul prin dharma. Creștinismul paulin oferă ecclesia, o comunitate universală unită prin credința în cruce. Filosofiile seculare, ca humanismul, unesc gânditori prin rațiune și etică, fără zei.

Aceste cadre sunt doar „culori” culturale: dau diversitate și coeziune, dar nu schimbă esența umană.

Toate subliniază responsabilitatea personală, fie prin fapte etice, karma sau reflecție rațională. Fără ele, viața ar părea prea abstractă sau solitară, dar ele motivează oamenii să trăiască social, oferind scop și comunitate.

„Chipul lui Dumnezeu” ca responsabilitate universală

Însă ceea ce legitimeaza perfect responsabilitatea personală este definirea omului „după chipul lui Dumnezeu”.

În toate religiile teiste, Zeul e responsabil suprem – Allah judecă drept, Brahman susține ordinea cosmică, Ahura Mazda luptă pentru bine.

Omul, creat în acest „chip”, moștenește datoria de a răspunde pentru ce spune și face. Nici o religie sau filosofie nu laudă iresponsabilitatea; toate promovează o ordine etică bazată pe alegeri individuale.

Chiar și în sistemele seculare, responsabilitatea devine un „chip uman” – capacitatea de a construi o viață bună prin rațiune și etică.

Toate religiile identifică același punct: a fi responsabil ne definește ca oameni.

Pocăința, fie că e teshuvah, tawbahsau reflecție etică, e expresia practică a acestui „chip”. Modelul paulin, cu „două pocăințe”, e o ciudățenie – una care a cucerit lumea, dar complică inutil ce alte sisteme spun simplu: fiecare răspunde pentru ce face.

Concluzie

Ce învățăm din călătoria prin Geneză, iudaism, creștinismul paulin și religiile lumii?

Toate, indiferent de mituri, cosmologii sau filosofii, se întorc la un adevăr simplu: dreptul la existență vine cu responsabilitatea personală.

Creștinismul paulin, cu pocăința dublă, e o excepție, dar nu superioară. Influențat de ideile grecești, a cucerit lumea prin universalitate, dar a complicat etica, riscând să dilueze responsabilitatea practică – exact ce Isus critica la farisei.

În 2025, când secularizarea cere autenticitate, pocăința unică, bazată pe fapte, e mai relevantă.

Simplă, universală, aliniată cu „chipul lui Dumnezeu” ca responsabilitate pură, reflectă exact ce ne unește.

Fiecare religie, fiecare filosofie ne cheamă să fim responsabili – poate cea mai profundă expresie a umanității.

Indiferent de cale, ajungem tot acolo: la datoria de a trăi cu demnitate, grijă și responsabilitate.